Hva kan forklare lokale Høyrepolitikeres sterke protester imot egne statsråder og regjering i spørsmålet om felling av ulv?

Peper til NORKOM 2017

Mona Strand og Hans Christian Høyer

Innledning og bakgrunn

Rovdyrpolitikken har lenge vært et stridsspørsmål i Norge, ikke minst i Hedmark fylke. Gjennom flere år har særlig ulven vært gjenstand for en opphetet politisk debatt. I vinteren 2016-2017 eskalerte denne konflikten. Bakgrunnen for dette, var klima- og miljøvernminister Vidar Helgesen (H) sin omgjøring av rovviltnemndenes vedtak om å avlive fire ulveflokker i Hedmark, samt lisensjakt flere andre steder i landet, tilsvarende inntil 47 dyr. Disse vedtakene ble vurdert av lovavdelingen i justis- og beredskapsdepartementet, som fastslo at naturmangfoldsloven og Bernkonvensjonen krever at skadepotensialet må være av et visst omfang og alvorlighetsgrad, for at felling av ulv skal kunne tillates. Dermed ble antallet dyr som kunne avlives, endret fra 47 til 15. 5 av disse i Hedmark. Denne omgjøringen skapte stor lokal motstand, ikke minst i Hedmark. Det ble mobilisert til flere demonstrasjoner i Oslo, med deltakere særlig fra de berørte områdene.

Også flere politikere fra regjeringspartiene deltok i demonstrasjonene. I det politiske miljøet vakte det særlig oppsikt at stortingspresidenten, Olemic Thommesen fra Oppland Høyre, deltok i demonstrasjonen. Abid Raja (V) mente at rollen som stortingspresident var uforenlig med å delta i denne typen demonstrasjoner: «Det jeg imidlertid finner problematisk, er at stortingspresidenten deltar i demonstrasjonen og demonstrerer mot lover og internasjonale avtaler som Stortinget har vedtatt og tilsluttet seg», skriver han i et brev til stortingspresidenten. KILDE. Thommesen svarte deretter**: «** – At jeg står opp for et flertallsvedtak i Stortinget, har en politisk oppfatning og overlater lovtolkningen til domstolene mener jeg altså er greit, og det forbauser meg litt at Venstre mener noe annet.» (KILDE). Bildene fra demonstrasjonene illustrerer også et annet interessant poeng: Saken

førte sammen alliansepartnere som en i utgangspunktet skulle forvente ville stå langt fra hverandre politisk: Store skogeiere, småbønder og jegere.

I Hedmark Høyre har motstanden mot rovdyrpolitikken vært sterk lenge, ikke minst på grunn av stortingsrepresentant Gunnar A. Gundersen. Gundersen har sittet på Stortinget siden 2005. Han ble riktignok ikke renominert på førsteplass på stortingslista til Hedmark Høyre til valget i 2017, da leder i Unge Høyre, Kristian Tonning Riise vant nominasjonskampen. Men Tonning Riise stilte seg også bak motstanden mot statsrådens omgjøring av rovviltnemndenes vedtak.

Statsrådens handling skapte nærmest opprørsstemning i Hedmark Høyre. Fylkessekretær Rangdi Krogstad informerer i epost til oss av 28. februar 2017 at 68 medlemmer meldte seg ut av partiet på grunn av ulvesaken. I Oppland Høyre var antallet utmeldinger 11. I kommunestyret i Åmot (Hedmark), meldte begge representantene seg ut av partiet, og dermed var Høyre uten representasjon i kommunestyret. Også andre fylkeslag rundt om i landet var sterkt kritiske til statsrådens håndtering av saken.

Vårt anliggende i denne artikkelen er å diskutere hva som kan være årsakene til disse sterke reaksjonene på egen regjerings politikk fra lokale medlemmer og høyt plasserte tillitsvalgte i partiet Høyre. Diskusjonen kan konkretiseres i følgende spørsmål:

Hva kan være mulige grunner til de sterke reaksjonene i Høyre, og da særlig i Hedmark Høyre, mot egne statsråders og regjering i spørsmålet om felling av ulv.

Analytisk design

Vår analyse tar utgangspunkt i at partiet Høyre er en formell organisasjon og at medlemmene og tillitsvalgte i partiet og deres opptreden kan studeres som en form for formell organisasjonsatferd. I henhold til Hirchman (1970) har organisasjonsmedlemmer grunnleggende sett tre ulike former for respons når de er misfornøyd med atferd fra deres egen organisasjons side. De tre responsene er Exit, Voice og Loyalty. I vår sammenheng er det Voice som er det mest sentrale begrepet. Voice kan defineres som forsøk på å forandre en «objectionable state of affairs, whether through individual or collective petition to the management directly in charge, through appeal to a higher authority with the intention of

forcing a change in management, or through various types of actions and protests, including those that are meant to mobilize public opinion" (Hirchman 1970, s 80)

I studiet av hva som preger atferden i formelle politisk-administrative organisasjoner har en rekke studier vist at organisasjonsmedlemmenes handlinger preges av å være instrumentelle og forankret i organisasjonsmedlemmenes egne interesser og/eller de interessene de er satt til å ivareta. (se f.eks Olsen 2014) I vår sammenheng innebærer dette at voice og exit representerer strategiske virkemidler for å ivareta disse interessene. Det som avgjør om f. eks. voice blir valgt eller ikke, er forholdet mellom «the advantage to be gained from a favorable outcome multiplied by the probabiliy of influencing the decision» Hirchman s 39).

Samtidig viser forskningen at organisasjonsmedlemmers handlinger like mye er preget av det som March og Olsen omtaler som den passende logikk (March og Olsen 1988). Dette er en logikk som er opptatt av at handlinger i en organisasjonskontekst i stor grad bestemmes av bestemmes av organisasjonens identiteter, tradisjoner og hva som på denne bakgrunn er vanlig og akseptabelt å gjøre i de ulike situasjoner organisasjonsmedlemmene står overfor. I vår sammenheng betyr det at Voice eller for så vidt også Exit blir valgt hvis dette for det enkelte Høyremedlem gir en god kobling mellom representantens egen og/eller de identiteter de er opptatt av å representere og den situasjonen de her opplever at de er i.

På denne bakgrunn trer det da fram tre hypotetiske svar på vårt utgangsspørsmål

1. Voice ble valgt fordi medlemmene så sine egne, potensielt viktige velgergruppers interesser så truet ved regjeringens vedtaket at de vurderte at voice og for noen også exit var et strategisk riktig virkemiddel

2. Voice av denne karakteren som her er gjennomført av medlemmer og tillitsvalgte er en akseptert, tradisjonell og vanlig måte reagere på i partiet Høyre generelt eller i denne typen situasjoner spesielt.

3. Det er noe ved denne saken og den situasjonen den definerer som mobiliser Høyremedlemmenes identitetsverdier, enten egne eller andre som de mener er viktige å representere, og som gjør at de velger å benytte denne formen for Voice i denne situasjonen..

Det er det enkelte partimedlemmer i Høyres voice eller exit som vil være den avhengige faktor i denne analysen. De uavhengige faktorene er

A de konkrete interesser Høyremedlemmene er satt til å ivareta

B Reaksjonsformtradisjoner i partiet Høyre

C De identiteter og verdier hos Høyremedlemmene eller hos de som de representer.

Følgende analytiske modell trer da fram:

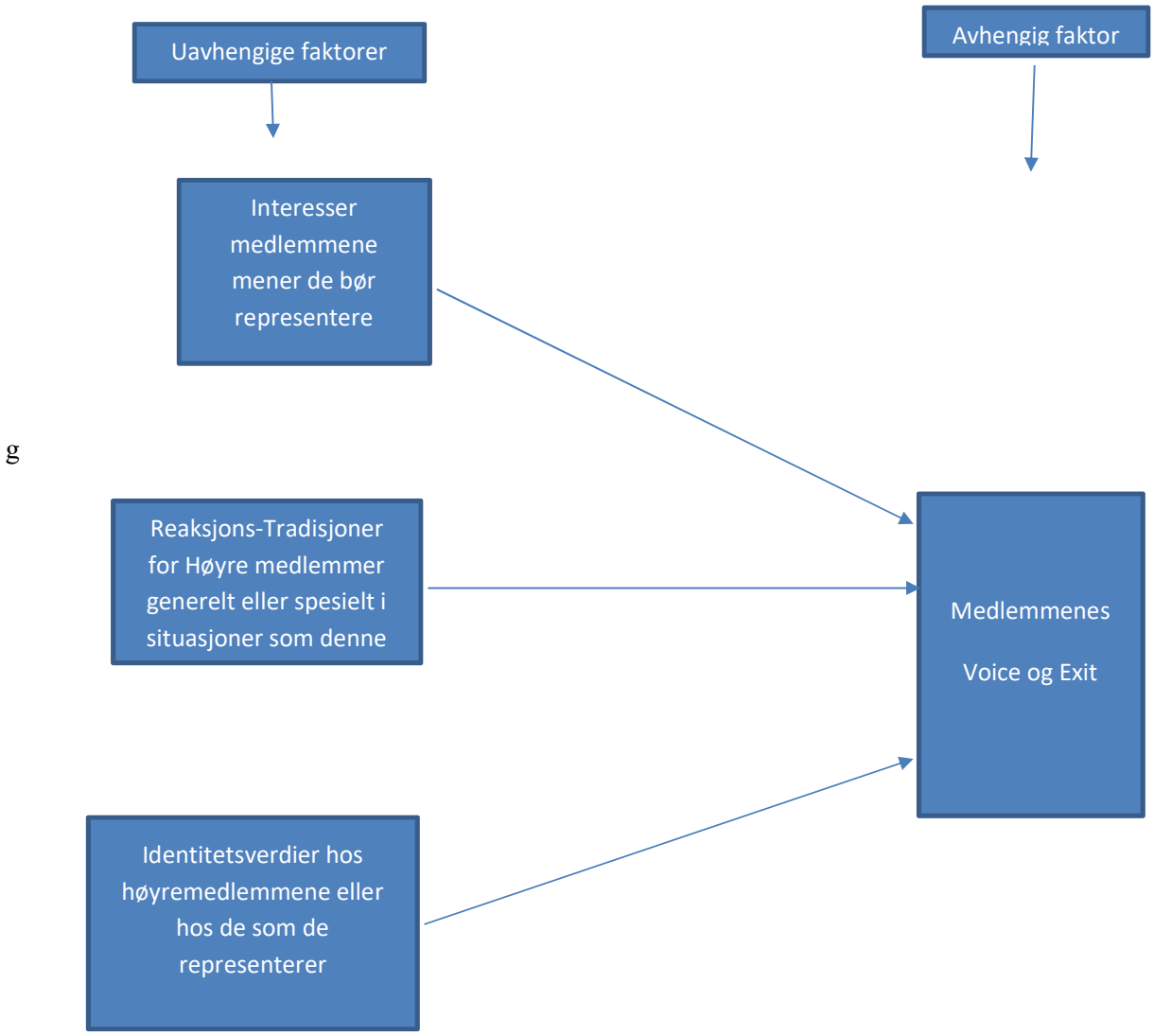

g

Metodiske betraktninger

Vi har i denne artikkelen ikke som mål å fastslå gjennom empiriske analyser hvilke av de tre hypotesene og dermed hvilke av de tre uavhengige faktorene som har størst forklaringskraft på den avhengige faktoren. Vi ønsker i større grad å diskutere med utgangspunkt i ulike former for sekundærkilder, herunder hva som forskning om hva som preger mennesker i organisasjonskontekster, taler for og imot de ulike hypotesenes forklaringskraft.

Diskusjon av Hypotesene

La oss diskutere holdbarheten i de tre forklaringene som hypotesene peker på:

1. **Voice ble her valgt fordi medlemmene så sine egne, potensielt viktige velgergrupper sine interesser så truet ved dette vedtaket at de vurderte at voice og for noen også exit var et strategisk riktig virkemiddel**

De politiske partienes framvekst henger sammen med grunnleggende historiske konfliktlinjer i samfunnet. Stein Rokkan og Henry Valens analyser av konfliktlinjene i norsk politikk, hører til klassikerne i norsk statsvitenskap. De delte konfliktlinjene inn i tre grupper:

- En territoriell konfliktlinje knyttet til motsetningen mellom sentrum og periferi
- Kulturelle konfliktlinjer, knyttet til saker som språk, religion og moral
- Økonomiske konfliktlinjer, knyttet til konflikter i varemarkedet og i arbeidsmarkedet

Økonomisk utjevning og sosial mobilitet har endret styrken i forklaringskraften til disse skillelinjene. Men Aardal (2015) understreker at velgernes holdninger til stridsspørsmål og saksområder fremdeles henger sammen i det han omtaler som «knipper av politiske grunnholdninger», og at disse har vært svært stabile over tid. Analysen av opinionen ved valget i 2013, viste følgende:

- En innvandringsdimensjon som også omfatter synet på u-hjelp og lov og orden
- En offentlig-privat-dimensjon, som omfatter synet på statlig versus privat engasjement og økonomisk fordeling
- En grønn vekst-vern-dimensjon som omfatter både vern av natur og miljø, og klimautfordringene.
- En religiøs-sekulær dimensjon
- En sentrum-periferi-dimensjon som favner spenningen mellom sentrale myndigheter og distriktenes interesser

Man kan argumentere for at rovdyrsaken berører flere konfliktlinjer, i ulik grad. Særlig er sentrum-periferidimensjonen blitt vektlagt i norske mediers framstilling av saken (Skogen, Krange og Figari 2013, s. 229). Nå er riktignok bildet av en enhetlig bygdekultur som er massivt motstandere av rovdyr, og en ditto bykultur som ønsker å verne rovdyrene, et forenklet og faktisk feil bilde av situasjonen. Rovdyrmotstandere og rovdyrtilhengere finner

en både i bygda og i byen (Tangeland et al, 2010). Men blant rovdyrtilhengere i periferien, finner en også mange som deler rovdyremotstanderens syn på forvaltningen – at lokal kunnskap og lokale interesser overses av sentrale myndigheter (Skogen, Krange og Figari 2013, s. 249).

Foreløpig kan vi altså konstatere at sentrum-periferidimensjonen fremdeles har forklaringskraft, med Senterpartiet og Høyre som de tradisjonelt klareste motpolene i forhold til sine velgeres orientering. Vår forventning vil da være at Høyres velgere i den geografiske periferien, vil være spesielt utsatt for krysspress i saker som anses som viktige nettopp for periferien, slik som rovdyrspørsmålet er et eksempel på.

Et annet moment, er at opprettelsen av de regionale rovviltnemndene som ble opprettet etter rovdyrforliket i Stortinget i 2004, kan ses som en form for desentralisering av forvaltningen av rovdyrpolitikken, ved at de berørte fylkeskommunene foreslår medlemmer til nemndene, som så formelt oppnevnes av departementet. Dette kan ha skapt forventninger om at den lokale innflytelsen over rovdyrforvaltningen skulle forsterkes. Når bestandsmålene var nådd, var det dermed ikke unaturlig at man lokalt så for seg et større uttak. De regionale rovviltnemndene kan ses som et politisk grep for å dempe konfliktnivået, noe som har vært viktig for Stortinget. I innstillingen fra komiteen står det følgende:

«Flertallet mener det er en hovedutfordring å bygge tilliten mellom den sentrale rovviltforvaltningen, næringsinteressene og andre brukere av utmark. Oppslutningen om å bevare rovviltartene i norsk natur kan undermineres dersom konflikten rundt bestandsmål og forvaltning av rovviltbestandene blir for store. Det påhviler derfor direktoratet for naturforvaltning som forvaltningsorgan, å sikre en rask og forsvarlig saksbehandling i aktuelle rovdyrsaker. Flertallet ber derfor Regjeringen om at tiltak iverksettes som kan sikre et bedre tillitsforhold mellom den offentlige forvaltning, lokalsamfunn, brukere av utmark og aktuelle organisasjoner.» (Kilde)

Respekten for eiendomsrett og hensyn til næringsvirksomhet ville føre til en forventning om at rovdyrforvaltningen skulle ta hensyn til de konsekvensene rovdyrproblemene førte med seg for de som driver næringsvirksomhet i de rovdyrutsatte områdene. Jakt er en viktig tilleggsinntekt for skogeiere i distriktene. HER MANGLER DET EN DEL!.

2. **Voice av denne typen er akseptert og tradisjonelt passende i partiet Høyre generelt eller i forhold til saker denne typen saker**

Vårt utgangspunkt er at Høyre som politisk parti i mindre grad enn for eksempel Arbeiderpartiet, er kjent for å benytte «partipisken» som virkemiddel for å oppnå intern disiplin. Men når det som i denne aktuelle saken handler om sterk og åpen intern motstand mot egen regjering, er det en form for atferd det er liten tradisjon for i norsk politikk. Det vakte derfor stor oppsikt da flere stortingsrepresentanter fra Sosialistisk Venstreparti i sin tid demonstrerte mot sin egen regjering på plenen foran Stortinget i november 2005. Den gang handlet det om regjeringens beslutning om å sende norske jagerfly til Afghanistan. Hendelsen ble ansett som uhørt for et regjeringsparti, en «ripe i lakken» for regjeringen, og kunne så tvil regjeringens indre samhold og styrke. Vi har ikke funnet faglige kilder som kan underbygge påstander om Høyres partikultur i forhold til intern uenighet. En interessant uttalelse fra Erna Solberg i en kommentar til avisen «Fri fagbevegelse» i forbindelse med eventuell fristilling av stortingsrepresentantene i forbindelse med saken om datalagrinsdirektivet i 2009, kan være verdt å nevne: «Vi har ikke tradisjon i Høyre for å slippe folk løs, særlig ikke i Europa-spørsmål». Men under Solbergs egen regjering, er det påtagelig hvordan særlig Fremskrittspartiet flere ganger har utfordret egen regjering, både ved å stille kritiske spørsmål i Stortingets spørretime, og ved at partiorganisasjonen er tydelig på at det i flere sammenhenger er forskjell på hva partiet «egentlig» står for, og hva som blir regjeringens politikk. I en uttalelse til NRK Nordland, formulerer Fremskrittspartiets Jan Arild Ellingsen dette slik: «Min oppfatning er at både Høyre og Arbeiderpartiet i posisjon har systemlojale politikere. I Frp står velgerne i mye større grad i sentrum. Vi fortsetter å stille spørsmål, og lager både store og små bølger, selv om vi sitter i regjering." Partiet jobber for velgerne både i og utenfor regjering, mener han. Nå var dette skrevet i 2015. Vår påstand er at en slik atferd historisk sett har vært (aldeles) uhørt for Høyre. Men kanskje har de siste regjeringenes innlemming av partier som SV og FrP åpnet for andre måter å agere på for partier som sitter i regjering, ved at de i større grad viser intern uenighet og opposisjon. Dette kan også være en strategisk handling, i forhold til å holde på egne velgere.

Samlet sett så er det likevel slik at denne formen for Voice fra så sentrale høyremedlemmer som det her er snakk om vanskelig kan sees som noe annet enn et klart brudd på hva som i

alle fall til nå har vært ansett som passende og i tråd med partiets tradisjoner både generelt og i situasjoner som denne.

Analysene over tyder på at hverken hypotese 1 eller hypotese 2 er særlig egnet til å forklare høyremedlemmenes voice i Ulvesaken. Spørsmålet blir da: Hvilke saker eller hendelser kan føre til denne typen adferd? Hvilke verdier er det som er så viktige for partimedlemmene at de protesterer pent mot egen regjerings politikk? Dette fører oss over til tredje hypotese:

3. **Det er noe ved denne saken og den situasjonen den definerer som mobiliser Høyremedlemmenes identitetsverdier enten egne eller andre som de mener å representere som gjør at de velger å benytte Voice eller Exit i denne situasjonen.**

Høyre er et parti med tradisjonelt størst oppslutning i store byer, og blant næringsdrivende. Historiker Hallvard Notaker beskriver Høyre som et parti med en ideologisk dobbeltforankring, i liberalismen og i konservatismen. Dette kan føre til spenninger i partiet. I denne saken uttalte flere Høyrepolitikere at dette handlet om respekten for lokalsamfunn, og at det ikke var mulig med noen mellomløsning. (Henvis til ulike avisartikler).

For å komme nærmere aktuelle forklaringer som har med identitetsverdier som kan tenkes å bli mobilisert av medlemmer av partiet Høyre så har vi latt oss inspirere av begrepet «Livsform» og livsformanalyse (Højrup 1989). Det er i denne sammenhengen viktig å si at vi ikke vil gjennomføre en livsformanalyse i tradisjonell forstand. Men vi mener tankegangen som ligger bak begrepet og denne formen for analyse er relevant i en mer generell forstand og egnet til å kaste lys over hva som kan ligge bak Høyre politikernes reaksjoner på egen regjerings politikk.

Jackobsen og Karlson (1993) siterer (Bjørnberg m.fl 1980 :2) og definerer Livsform på denne måten:

Livsform er ett regelbundet mønster av handlinger hos grupper med gemensamma matriella vilkår i et samhelle. Det mønster som bildas er ett utslag av att individer i givna situasjoner valt mellan olika alternativ och fattat planeringsbeslut for framtiden. Livsformer blir altså ett anpasningsmønster som individ og hushåll uppvisar i givna situasjoner. Den er ett resultat av

en strevan att løsa sitt liv praktisk och bra och inneholder en mengd rutiner for att løsa uppgifter i vardagssituasjoner. I livsformen inngår en social og kulturell dimensjon (s 18-19)

Det er i henhold til de samme forfatterne rimelig å tale om livsformer som karakteristika for større grupperinger. Højrup (1989) mener det er naturlig å snakke om en **urban og en rural livsform**

Den grunnleggende tesen i Livsformteorien er at det finnes ulike og atskilte måter å leve sitt hverdagsliv på i et og samme samfunn. Livsformene utgjør en helhet som består av en ideologisk del og en materiell del. Den ideologiske del representerer ideer om hvordan verden ser ut og hvilke deler den består av og av forestillinger om hvordan man oppfører seg i ulike situasjoner. Dette ide-universet kan f.eks si noe om menneskets forhold til naturen (f.eks. Ulv) og hvordan man oppfører seg i og i møtet med naturen. Den materielle delen omfatter hva mennesket gjør både som privat person som yrkesutøver daglig, ukentlig og månedlig. Det omfatter helheten i aktiviteter herunder hvordan arbeidslivet organiseres og setter rammer for og samspiller med familieliv og livet som samfunnsmedlem. Højrups egen studie var innrettet mot livet i byen og livet på landet og han oppfattet dette som to grunnleggende livsformer i et samfunn som det danske. Livsformene skaper sin egen forståelse av hverdagslivet og hva som er det «gode liv»

I vår sammenheng er det spesielt relevant at Livsformer vektlegger det unike og hva som skiller seg fra en annen livsform. Livsformer peker derved på og forsterker det særegne og ulikheter mellom menneskers levemåter. De som står i en livsform har meget liten forståelse for en annen livsform og ser disse som truende for sin egen livsform. Det gjør at livsform-forståelsene lett kolliderer, og misforståelser og konflikter oppstår. Vi kan lett få det som ofte omtales som «sociocentrism». Livsform blir en form for indre fengsel og hinder for å forstå andre aktører som ikke befinner seg i samme livsform. Mobiliseringskraften blir veldig sterkt siden livsformene konstitueres av å være opptatt av hva som er annerledes og forskjellig mellom livsformer.

Som vi pekte på i innledningen var den mest omfattende motstanden mot regjeringens ulvepolitikk å finne på bygdene i Norge og framfor alt i bygdene som finnes i det indre østlandsområdet. Det er med andre ord i periferien du finner motstanderne, mens tilhengerne finner du i stor grad i sentrum hvis vi legger periferi- sentrumsdimensjonen til grunn. Den rurale livsformen er det naturlig å se for seg som dominerende i periferien, mens den urbane livsformen dominerer i sentrum.

Ulven som dobbelt symbol – både på hva som kjennetegner den Urbane og den Rurale livsformens forhold og syn på naturen

I den rurale livsformen så vil naturen være et sted der du henter resurser fra til ditt livsopphold samtidig som det er der du lever ditt hverdagsliv. Elementer i naturen som truer eller reduserer verdien av ditt hverdagsliv blir oppfattet å være en negativ faktor som det er legitimt å gjøre noe med. Hvis vi tar utgangspunkt i debattene så er det liten tvil om at fra ulvemotstandernes side så ble ulven oppfattet som en konkret trussel mot hverdagslivet på bygda, som det da ble både nødvendig og legitimt å gjøre noe med. Den urbane livsformen derimot ser naturen i mye større grad som en form for «ZOO» som er til for å kunne gi adspredelse fra det hverdagslige livet i den urbane livsformen. Dyrene er en viktig del av denne «parkoppfatningen» av naturen. Naturen er en kilde til adspredelse, og som gir grunnlaget for et rikere liv gjennom sin annerledeshet fra den urbane livsverdens dagligliv. Ulven er kanskje et av de fremste symboldyret på det eksotiske og fremmedartede i denne naturforståelsen som det blir viktig å ta vare på og opprettholde

Ulven har blitt et symbol både på den rurale og urbane livsformens syn på naturen. Og symbolske aspekter er godt egnet til å mobilisere livsformidentiteten som nettopp har en viktig ideologisk side. Ulven blir derved et dobbelt symbol som i særlig grad og på en direkte måte viser **ulikhetene i** de to livsverdenes syn på naturen, men kanskje også ulikhetene i hva som representerer et godt og akseptabelt hverdagsliv i de to livsverdenene. Etter vårt skjønn kan dette være en forklaring på at «Ulvedebattene» i stor grad har fått form av skyttergravskriger der hvert argument fra partene blir sett på som en begrunnelse for deres eget syn i saken.

Ulvesaken ble «dråpen som fikk begeret til å renne over»

Ulvesaken» kommer heller ikke alene. Saker som kommunereformen, politireformen og sykehusreformen kan alle fra periferien side sees på som saker som er utfordrende for deres livsform. Det er kanskje framfor alt den opplevelsen summen av disse sakene gir som fører til at livsformer mobiliseres. Når livsformer mobiliseres vil dette føre til at ulikheter vektlegges og integrerende krefter eventuelt på tvers av forskjellige livsformer vil svekkes. Det *uforsonlige* kan derved forklares nettopp ved at det tilhengere og motstandere av ulvejakten representerer ulike livsformer. Selv om Høyre tradisjonelt og kulturelt er et parti der lojalitet mot stortingsgruppen og egen regjering er meget stor så vil lojaliteten svekkes så kraftig gjennom mobiliseringen av livsformidentiteten at det å stå «ute på plenen» å demonstrere mot

egen regjering bli en høyst naturlig og nødvendig aktivitet også for høyre folk. Identiteten som «det lojale» høyremedlem» som tilsier at det er høyst upassende å utøve voice på denne måten mot egen regjering kommer i konflikt med identiteten som ligger i den rurale livsformen og som mobiliseres i Ulvesaken. I henhold til denne identiteten er det høyst passende å nettopp utøve denne formen for Voice. (Bønder og bygdefolk har i Norge lang tradisjon for å tale «Kongen» mitt imot blant annet ved å samle seg å reise inn til hovedstaden i demonstrasjon.

Konklusjon

Det er den tredje hypotesen som etter vårt skjønn gir den beste grunnen til Høyremedlemmenes Voice og Exit. Kraften i reaksjonene forsterkes av den doble symbolverdien som ulven har og som gjøre at vedtaket mobiliserer to ulike livsverdener som da skaper en naturlig kraft i debatten som følger fra de to sidene.

Litteraturliste

Olsen Johan P. (2014): Folkestyrets varige spenninger. Universitetsforlaget